

สยามรัฐ

ปีที่ ๓๗ ฉบับที่ ๑๒๕๕๓

วันจันทร์ที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๐

พารมเห็ดไทยจะก้าวหน้า
ถ้าพัฒนาเทคโนโลยี

เห็นได้ชัดว่าเป็นอาหารอันโอชะ-

และมีคุณค่าทางโภชนาการสูงชนิดหนึ่ง ปัจจุบันคนไทยนิยมรับประทานเห็ดกันมากเพราะนอกจากจะมีรสชาติถูกปากแล้ว ยังอุดมด้วยคุณค่าของโปรตีนที่ค่อนข้างสูง รวมทั้งไขมันคาร์โบไฮเดรต เกลือแร่ และวิตามินอีกหลายชนิด นอกจากนี้ การเพาะปลูกยังใช้เวลาไม่นานและสามารถเพาะในที่ขาดแคลนน้ำได้อีกด้วย -นี่เป็นความเห็นขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ สาขาภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก

เห็ดเด่น 8 ชนิด

ปัจจุบันเกษตรกรไทยเพาะเห็ดเพื่อเป็นการค้า 8 ชนิดด้วยกัน คือ เห็ดฟาง เห็ดหูหนู เห็ดนางรม เห็ดนางฟ้า เห็ดเป๋าฮื้อ เห็ดแชมปิญอง และเห็ดตีนแรด โดยปริมาณผลผลิตรวมปีละ 70,000 ตันคิดเป็นมูลค่าประมาณ 1,000 ล้านบาท ผลผลิตนี้ส่วนใหญ่ใช้บริโภคภายในประเทศ มีเพียงส่วนน้อยที่ส่งไปขายต่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2526 ประเทศไทยส่งเห็ดแห้งไปขายต่างประเทศ คิดเป็นมูลค่าประมาณ 6,124,084 บาท ส่วนมากเป็นเห็ดฟางและเห็ดหูหนู

ปัจจุบันมีเห็ดที่สามารถผลิตได้มากที่สุดเป็นประเภทหลักในประเทศไทยเรียงตามลำดับโดยมีปริมาณการผลิตโดยรวมปีละประมาณ 69,948 ตันมูลค่า 1,093 ล้านบาท คือเห็ดฟางผลิตได้ราวปีละ 60,000 ตัน มูลค่า 900 ล้านบาท เห็ดเป๋าฮื้อหรือนางรม 5,760 ตัน มูลค่า 115 ล้านบาท, เห็ดหูหนู 3,888 ตัน มูลค่า 70 ล้านบาทและเห็ดแชมปิญอง 300 ตันมูลค่า 8 ล้านบาท ซึ่งเห็ดแต่ละชนิดมีความแตกต่างกันด้านสถานการณ์ในการผลิตดังนี้

เห็ดฟางเห็ดเพาะได้มากที่สุด และสามารถเพาะได้ทั่วไปโดยเฉพาะรอบ ๆ เมืองใหญ่ที่ชาวบ้านมีอาชีพทำนาและมีฟางมากพอที่จะใช้เพาะเห็ดเป็นอาชีพเสริม ปัจจุบันแหล่งเพาะเห็ดฟางที่ใหญ่ที่สุดคือเขตติดต่อบริเวณอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี กับอำเภอพาคี จังหวัดอยุธยา ปัจจุบันสำคัญประการหนึ่งสำหรับผู้เพาะเห็ดฟางคือ ต้องมีตลาดรองรับเพียงพอ และการขายส่วนใหญ่จะผ่านพ่อค้าคนกลางในราคาขายส่งฤดูร้อนก็โลกร้อนประมาณ 15 บาท ฤดูฝน ก.ก.ละ 20-25 บาท ราคาขายปลีกฤดูร้อน ก.ก.ละ 20 บาท ฤดูฝนหรือช่วงกินแฉะ ก.ก.ละ 60 บาท จากการคำนวณรายได้ปรากฏว่าเกษตรกรที่เพาะเห็ดฟางจะมีรายได้ต่อวันราว 25 ถึง 27 บาท

เห็ดเป๋าฮื้อหรือเห็ดนางรม เป็นเห็ดที่เพาะได้เป็นอันดับสองรองมาจากเห็ดฟาง ส่วนใหญ่จะเพาะแถบชานเมืองในภาคกลาง เพราะต้องขนส่งเห็ดสดเข้าตลาดให้ทันก่อนจะเสีย เห็ดชนิดนี้เพาะได้ทั้งปี แต่ต้องเพาะในโรงเรือนเกษตรกรที่เพาะเห็ดเป๋าฮื้อมักทำเป็นอาชีพหลัก แต่ปัจจุบันราคาค่อนข้างต่ำ ตกขายส่ง ก.ก.ละ 12-15 บาท เพราะไม่

ค่อยเป็นที่นิยมรับประทาน เช่นเดียวกับเห็ดหูหนูซึ่งผลิตได้เป็นอันดับสาม แต่ขณะนี้ราคาตกลงเป็นอันมากจากที่เคยนิยมกันมาในอดีต เพราะเมืองไทยเพาะได้เห็ดหูหนูพันธุ์ร้อนซึ่งคุณภาพต่ำกว่าเห็ดหูหนูหนาวที่เพาะได้ในจีนหรือเกาหลี ปัจจุบันราคาเห็ดหูหนูในไทยจึงตกต่ำเป็นราคาส่ง ก.ก.ละ 600 ถึง 800 บาทในตลาดเมืองไทย ผู้เพาะเห็ดหูหนูนิยมเพาะควบคู่กับเห็ดเป๋าฮื้อเพราะต้องใช้โรงเรือนเหมือนกัน

ขาดดุลการค้าเห็ด

แม้ว่าประเทศไทยจะผลิตเห็ดได้ในปริมาณมากพอสมควร แต่ก็มี การนำเข้าปีละไม่ใช่น้อย จากสถิตินำเข้าของกรมศุลกากรระหว่างปี 2518 นำเข้า 4,285,718 บาท และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึง 29,946,854 บาทในปี 2526 ในขณะที่ตัวเลขส่งออกในปีเดียวกันมีเพียง 6,126,080 บาท เห็ดที่นำเข้าส่วนใหญ่คาดว่าเป็นเห็ดแชมปิญองซึ่งนำเข้าจากประเทศเกาหลีในปี 2526 คิดเป็นมูลค่ากว่า 22 ล้านบาท ส่วนที่เหลือเป็นเห็ดหอมจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ญี่ปุ่น และได้หวัน สำหรับเห็ดไทย ที่ส่งออกนั้นส่วนใหญ่จะเป็นเห็ดฟางและเห็ดหูหนูแห้งที่ส่งไปยังสิงคโปร์ บรูไน ซาอุดีอาระเบีย และเยอรมัน โดยสรุป นับแต่ปี 2524 เป็นต้นมาประเทศไทยส่งเห็ดออกปีละประมาณ 6 ล้านบาท แต่นำเข้าปีละ 25-30 ล้านบาท

การขาดดุลการค้าปีละประมาณ 20-24 ล้านบาท โดยเฉลี่ยถือว่าเป็นสิ่งไม่สมควรจะเสียเพราะอันที่จริงแล้วประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตเห็ดได้มากกว่าที่เป็นอยู่มาก เนื่องจากปัจจัยในการเพาะเห็ดเป็นวัสดุหาง่ายจากการนำวัสดุเหลือใช้จากการเกษตรมาประยุกต์เช่น ฟางข้าว ชีเสี้ยว ช้างข้าวโพด ใสนุ่น เปลือกข้าวเปลือกและมูลสัตว์ วิธีการเพาะก็ไม่ยุ่งยาก การลงทุนต่ำ และให้ผลตอบแทนในเวลาอันสั้น แต่การที่ปริมาณการผลิตและคุณภาพเห็ดในไทยไม่สูงเท่าที่ควรนั้นเนื่องจากสาเหตุหลายประการเช่น

ประเทศไทยมีปัญหาหน้าเห็ดแชมปิญองเข้าปีละหลายล้านบาททั้งที่สามารถผลิตได้เพียงพอสำหรับบริโภคภายในประเทศ เนื่องจากเห็ดแชมปิญองที่เพาะกันอยู่ในปัจจุบันเป็นสายพันธุ์เมืองหนาวที่ต้องการอุณหภูมิต่ำ เพราะปัจจุบันยังไม่สามารถหาสายพันธุ์ที่เหมาะสมสำหรับเมืองร้อน เพราะฉะนั้นเห็ดชนิดนี้จึงเพาะได้ในแถบจังหวัดภาคเหนือเท่านั้น ประกอบกับต้องใช้เทคโนโลยีสูงกว่าการเพาะเห็ดธรรมดา คือใช้หม้อต้มสำหรับปรับคุณภาพวัสดุในการเพาะจึงจะเพิ่มผลผลิตได้อย่างสม่ำเสมอและมีคุณภาพ ซึ่งการลงทุนขั้นแรกจำเป็นต้องใช้เงินไม่น้อย ทำให้เกษตรกรไม่กล้าลงทุนการผลิตเห็ดแชมปิญองจึงทำได้ในปริมาณน้อยและคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน นอกจากนั้นยังมีปัญหาเรื่องการต่อรองราคา ระหว่างเกษตรกรกับโรงงานเห็ดกระป๋อง ทำให้ผู้ผลิตเห็ดแชมปิญองในไทยมีรายได้ไม่แน่นอนยิ่งขึ้น ปัญหาที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการผลิตเห็ดหอม ทำให้เกษตรกรขาดรายได้ค่อนข้างน้อยปีละมาก ๆ ทั้งที่วัสดุในการผลิตมีเหลือเฟือและค่าแรงต่ำกว่าประเทศผู้ส่งออกอื่น ๆ เช่น เกาหลี ญี่ปุ่น และได้หวัน

ปัญหาตลาดต่างประเทศ

นอกจากนั้น ประเทศไทยยังพบปัญหาไม่สามารถส่งเห็ดฟางออกขายยังต่างประเทศได้มากกว่าที่เป็นอยู่ ทั้งที่มีตลาดกว้างในเยอรมันและสหรัฐอเมริกา รวมทั้งประเทศในกลุ่มตลาดร่วมยุโรปอื่น ๆ ที่ต้องการเห็ดฟางแห้งและเห็ดฟางบรรจุกระป๋องเป็นจำนวนมาก แต่อุปสรรคสำคัญคือประเทศไทยยังขาดเทคโนโลยีในการผลิตเห็ดฟาง ทำให้คุณภาพไม่ได้มาตรฐาน และปริมาณกับราคาไม่คงที่คือในฤดูร้อนราคาตกเพราะผลผลิตมาก ตรงข้ามกับฤดูฝนราคาขึ้นเพราะผลผลิตน้อย นอกจากนี้ยังขาดเทคโนโลยีในการแปรรูป และขาดมาตรฐานด้านการตลาดที่เหมาะสม ทำให้รายได้จากการส่งออกที่น่าจะสูงกว่าที่เป็นอยู่ไม่สามารถทำได้ ในขณะนี้ ทั้งที่ประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตเห็ดฟางมากกว่ามูลค่าปีละ 900 ล้านบาทหลายเท่าตัว

ปัญหาการเพาะเห็ดไทยในขณะนี้มาจากกล่าวได้ว่ามีมากมายหลายด้าน เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการผลิตเช่นผลิตเพียงบางท้องที่ไม่ครอบคลุมทั้งประเทศทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีอาหารเห็ดไม่เพียงพอตลอดปี นอกจากนี้ยังผลิตได้คุณภาพไม่สม่ำเสมอ เพราะบางครั้งเจอปัญหาศัตรูเห็ดระบาดหรือขาดความรู้เรื่องการคัดคุณภาพก่อนวางขายและการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว และเกษตรกรไม่รวมกลุ่มกันเพื่อปรับปรุงคุณภาพในการผลิต ปัญหาด้านการผลิตอีกประการหนึ่งคือในท้องที่ห่างไกล เชื่อเห็ดหายากคุณภาพต่ำ ทำให้เกษตรกรเบื่อบ้านที่จะเพาะเห็ด นอกจากนี้เห็ดบางชนิด เช่น เห็ดหอมและเห็ดแชมปิญองยังผลิตไม่พอแก่ความต้องการ

ปัญหาด้านการตลาดซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของเกษตรกรอีกอย่างหนึ่งก็คือ ชาวไทยนิยมซื้อเห็ดซึ่งผลิตในต่างประเทศ ทั้งที่เมืองไทยมีการเพาะเห็ดชนิดนั้นแล้ว เช่น เห็ดหูหนู, เห็ดบางชนิดยังใหม่สำหรับผู้บริโภค และบางชนิดแพงเกินไป ทำให้การบริโภคน้อย นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านวิชาการ เช่น การขาดเชื้อเห็ดพันธุ์ดีทำให้ผลผลิตต่ำและคุณภาพไม่สม่ำเสมอ, ขาดเทคโนโลยีในการขนส่งเชื้อเห็ด ทำให้การเพาะไม่ได้ผลเกษตรกรมีความเสี่ยงสูง, ศัตรูเห็ดระบาดทำให้ผลผลิตและคุณภาพลดลง, การใช้สารเคมีโดยปราศจากความรู้อันตราย, ขาดเทคโนโลยีในการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยวทำให้เห็ดเน่าเสียเร็วไม่สามารถส่งไปขายไกล ๆ ได้ และขาดเทคโนโลยีในการแปรรูปเห็ดให้ได้คุณภาพดี เช่น การทำให้แห้งหรือทำเห็ดกระป๋อง ฯลฯ

อยู่ในวิสัยแก้ไขได้

อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าปัญหาเหล่านี้อยู่ในวิสัยที่จะแก้ไขได้ รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาการผลิตเห็ดในประเทศไทยในเดือนพฤศจิกายน 2527 ของ ดร.ดับบลิว.เอ. เฮยส์ ผู้เชี่ยวชาญด้านเห็ดของ เอฟเอโอ. ที่เดินทางมาทำการวิจัยตามโครงการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมกับ เอฟเอโอ. ในพื้นที่เพาะปลูกเห็ดรอบ ๆ กรุงเทพฯ, เชียงใหม่

และภูเก็ต ระบุว่าประเทศไทยมีความเป็นไปได้สูงในการพัฒนาผลผลิตให้ก้าวสู่ความเป็นอุตสาหกรรมการผลิตขนาดใหญ่ เนื่องจากวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของเหลือใช้จากการเกษตรมีอยู่เหลือเฟือ ดังนั้นต้นทุนในการผลิตจึงต่ำกว่าหลายประเทศที่นิยมปลูกเห็ดอยู่ในขณะนี้ นอกจากนี้ ยังสามารถลดต้นทุนในการผลิตได้อีกโดยการพัฒนาวิธีการผลิตที่เป็นอยู่

แต่ข้อจำกัดที่ทำให้ไม่สามารถขยายการเพาะเห็ดออกไปได้มากกว่าที่เป็นอยู่คือการขาดแคลนเทคโนโลยีและความรู้ใหม่ ๆ นอกจากนี้ เครื่องไม้เครื่องมือยังไม่เพียงพอในหมู่ผู้ผลิต เพราะฉะนั้นสิ่งที่จะต้องพิจารณาในเวลานี้คือการศึกษาวิจัย โดยเลือกศึกษาเห็ดชนิดที่มีความสำคัญที่สุด และคาดว่าจะมีผลกระทบต่อปริมาณการเพิ่มรายได้แก่เกษตรกรเป็นอันดับแรก

นอกจากนั้น ดร.เฮยส์ ยังกล่าวด้วยว่า การพัฒนาวิธีการและระบบการเพาะเห็ดฟางต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของประเทศแทนที่จะลอกเลียนแบบมาจากประเทศอื่นที่มีสภาพแวดล้อมต่างออกไป และยังคงต้องเป็นวิธีการที่จะต้องใช้ต้นทุนต่ำอีกด้วย

ควรมีสุนัขกลาง

สำหรับเห็ดชนิดอื่น ๆ จำเป็นต้องพัฒนาโดยอาศัยหลักการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีระดับสูงในเรื่องการเพาะและเตรียมเชื้อพันธุ์ กับเทคโนโลยีพื้นบ้านในเรื่องการดูแลและให้อาหารโดยส่วนประกอบที่ต้องใช้เทคโนโลยีระดับสูงอาจรวมกันอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง ซึ่งเป็นศูนย์กลางสำหรับบริการวัตถุดิบที่จำเป็น เช่น เชื้อพันธุ์สำหรับเกษตรกรจะนำไปเพาะต่อยังท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีพื้นบ้าน

ศูนย์กลางในการพัฒนาการเพาะเห็ดดังกล่าวควรตั้งในบริเวณที่สามารถให้บริการคนส่วนใหญ่ได้โดยคำนึงถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น สภาพดินฟ้าอากาศ, เครื่องมือเครื่องมือที่ใช้ต้นทุนต่ำ, ความจำเป็นทางสังคมและเศรษฐกิจรวมทั้งภาวะทางการตลาดทั้งในท้องถิ่นและตลาดเพื่อการส่งออกเพื่อถ่ายทอดความรู้และปัจจัยสำคัญสำหรับการเพาะเห็ดจะทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อุตสาหกรรมการผลิตเห็ดในประเทศไทยจึงยังสามารถขยายตัวออกไปได้มากกว่าที่เป็นอยู่หลายเท่าเพื่อแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าที่มีมานานปีด้วยการขยายแหล่งผลิตเห็ดให้กว้างขวางไปทั่วประเทศควบคู่ไปกับการศึกษาวิจัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และการขยายตลาดทั้งในและนอกประเทศ และที่สำคัญที่สุด เทคโนโลยีใหม่ ๆ ควรได้รับการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมเพื่อลดต้นทุนการผลิตไปพร้อมกับเพิ่มคุณภาพและปริมาณเพื่อคนไทยจะได้บริโภคเห็ดในราคาถูกลง พร้อมกับเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และลดภาวะการขาดดุลการค้าได้มากขึ้น